

Karesi Çepnilerinin Demografik, Fizikî ve İktisadî Özellikleri

Demographic, Physical and Economic Characteristics of Karesi Chepnis

Nahide ŞİMŞİR* - Seher SAV SEVGİLİ**

* Prof. Dr. Balıkesir - Türkiye.
Orcid id: 0000-0003-1405-8521

** Uzman, Balıkesir - Türkiye.
Orcid id: 0000-0001-7816-621X

Sorumlu Yazar / Corresponding Author:
Prof. Dr. Nahide Şimşir
Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat
Fakültesi Tarih Bölümü

Uzman Seher Sav Sevgili
Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat
Fakültesi Tarih Bölümü

E-posta / E-mail:
nsimsir@balikesir.edu.tr
sehersav71@gmail.com

Geliş Tarihi / Received Date:
17 Mart 2023

Kabul Tarihi / Accepted Date:
8 Mayıs 2023

Araştırma Makalesi / Research Article

Atf / Citation:
Nahide Şimşir, Seher Sav Sevgili, "Karesi Çepnilerinin Demografik, Fizikî ve İktisadî Özellikleri", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Cilt 134, Sayı 265, İstanbul 2023, s. 271-284.

doi: 10.55773/tda.1266880

Bu makale Creative Commons BY-NC-SA 2.0 tarafından lisanslanmıştır. / This article is licensed under a Creative Commons BY-NC-SA 2.0.

Öz

Balıkesir ve çevresinde 16. yüzyıldan itibaren Çepnilerin izi sürülebilmektedir. Çepniler ile ilgili çalışmalar daha çok yaşadıkları alanlarda saha çalışmalarına göre mevcut durumlarının yazılması şeklindedir. Çepniler ile ilgili 19. yüzyıl ve Osmanlı Devleti'nin mali kayıtlarından olan temettuat defterlerine dayalı herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Osmanlı Devleti'nde Tanzimat devrinde yapılan yeniliklerden en önemlilerinden biri vergi usulünde yapılan değişikliktir. Bu devirde çeşitli isimlerle toplanan vergiler düzenlenmiş ve yeni bir vergi toplama usulüne geçilmiştir. Merkezden gönderilen geniş yetkili memurlar hane esaslı mal varlıklarının tamamını saymışlardır. Bu sayımlarda tutulmuş olan defterlere temettuat defterleri denilmiştir.

Bu makalede, BOA. ML. VRD. TMT. d.7226 Numaralı Temettuat Defteri esas alınmıştır. Bu defter sayesinde Balıkesir ve çevresinde yaşayan Çepniler, nüfusları, fiziki özellikleri ve ekonomik varlıkları grafiklere dökülmek suretiyle değerlendirilmiştir. BOA. ML. VRD. TMT. d.7226 defterin tamamı tarafımızdan okunup, excele aktarılmış olduğu için, defterde bulunan diğer yörük grupları ile Çepniler kıyaslanmıştır. Bu çalışma ile Batı Anadolu'daki Çepniler hakkında önemli ayrıntılar ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Temettuat Defteri, Çepni, Balıkesir, Bigadiç, İvrindi, Hayvançlık.

Abstract

The traces of Chepni can be traced in and around Balıkesir dated from 16th century and on. Studies on Chepni are mostly in the topics of their cultural and sociological status compared to field studies in the areas they live in. There are no studies based on the Temettuat Registers, which are one of the financial records kept during the 19th century in the Ottoman State, about the Chepni. One of the most important innovations in the Tanzimat period in the Ottoman Empire is the change in the tax procedure. In this period, taxes collected under various names were regulated and a new tax collection method was introduced. Widely authorized officers sent from the center counted all household-based assets. The books kept in these censuses are called "Temettuat Books".

This article is based on the Temettuat book numbered BOA. ML. VRD. TMT.d.7226. The Chepni people's lives, population, physical characteristics and economic lives were analyzed using the data found in this book. Since the entire book was read by us and transferred to excel, Chepni were compared with other nomadic groups mentioned in the book. With this study, important details about the lives of Chepni in Western Anatolia were revealed.

Keywords: Temettuat Notebook, Chepni, Balıkesir, Bigadiç, İvrindi, Livestock.

Giriş

Balıkesir ve çevresinde 16. yüzyıldan itibaren Çepnilerin varlığı bilinmektedir. Bu tarihlerde Balıkesir'de Çepniler; Ayazmend (Altınova), İvrindi ve Giresun (Savaştepe/Soma)'da yaşıyorlardı.¹ 18. yüzyılda Ankara'nın Keskin kazasında bulunan Boz-Ulus'a bağlı Kan-Temir (Temür) Çepnileri buradan Rakka bölgesine yerleştirilmişlerdir. Bu iskân bölgesi Çepnilerin huzur bulamadığı bir bölge olmuştur. İki kez Rakka'ya iskân edilmiş oldukları halde, buradan her seferinde ayrılmışlardır. İkinci kaçışlarında Turgutlu ve Bergama taraflarına "H.1141(M. 1728)" lerde kaçmışlar ve bir daha da sürgün yerleri olan Rakka'ya dönmemişlerdir. 18. yüzyılda Kantemir Çepnileri, Balıkesir'de 30 köy, Manisa'da 11 köy ve Aydın'da 4 köy halinde bu bölgede hayatlarını sürdürmüşlerdir.²

1. BOA. ML. VRD. TMT. d 7226 Defteri ve Çepniler

Makalemizde esas aldığımız temettuat defteri Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde ML. VRD. TMT. d.7226³ numarada bulunmaktadır. Defterin üzerinde herhangi bir tarih bulunmamaktadır. Bununla birlikte defterin Osmanlı Arşivi'ndeki katalog kayıt tarihi Hicri 29.12.1261 (Miladi 29 Aralık 1845)'dir. Defter Balıkesir ve Kazak kazasında bulunan Akçakoyunlu, Caferler ve Kılaz cemaatlerinin temettuat defteri olarak kaydedilmiştir. Bu defterin 30-35'inci sayfaları arası, Cemaat-i Çepni Der Kaza-i Balıkesir" olarak kaydedilmiştir. Balıkesir Çepni cemaati içinde Sarı Süleyman Obası⁴, Hayta Süleyman Haymesi (Çadırı)⁵, Salih Bey Haymesi⁶ ve Caberli⁷ Yörük grupları bulunmaktadır. Aynı defterde Cemaat-i Çepniyan der Kaza-i Bigadiç" olarak Bigadiç kazasındaki Çepniler kaydedilmiştir.⁸ Bu deftere göre İvrindi'de de Çepni cemaati bulunmaktadır.⁹

¹ Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler)*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1999, s. 123-234; Sezai Sevim, XVI. Yüzyılda Karesi Sancağı (Tahrir Defterlerine Göre), Ankara Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1993, s. 154-162; Mehmet Hanefi Bostan, "Anadolu'da Çepni İskânı", *Türkler*, 6, Ankara 2002; Nahide Şimşir, *Karesi Yörükleri*, Post Yayınevi, İstanbul 2017, s. 63-67.

² Sebahattin Şimşir, *Anadolu'da Oğuz Boyları*, Post Yayınevi, İstanbul, 2021, s. 141.

³ Bu makalede kullanılmış olan temettuat defteri Sav, Seher, *BOA. ML. TMT.d.7226 Numaralı Balıkesir Yörüklerine Ait Temettuat Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*" adlı Prof. Dr. Nahide ŞİMŞİR yönetiminde, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Balıkesir 2022 (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) başarı ile savunulmuştur. Tezde transkripsiyonu yapılan ve yerleşim birimi esas alınarak tabloya dökülen sayfa sınırlaması sebebiyle ayrıntılı tahlili, kıyaslaması ve değerlendirmesi yapılamayan Çepniler ile ilgili bilgiler tekrar excele dökülmek suretiyle, grafiklere dökülmüş, yeni ilâveler ile ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir.

⁴ BOA, ML. VRD. TMT. d.7226, s. 32.

⁵ BOA, ML. VRD. TMT. d.7226, s. 32.-33.

⁶ BOA, ML. VRD. TMT. d. 7226, s. 33.

⁷ BOA, ML. VRD. TMT. d. 7226, s. 34.

⁸ BOA, ML. VRD. TMT. d. 7226, s. 59-62.

⁹ BOA, ML. VRD.TMT. d.7226, s. 142-143.

2. Defterde İzlenen Kayıt Şekli

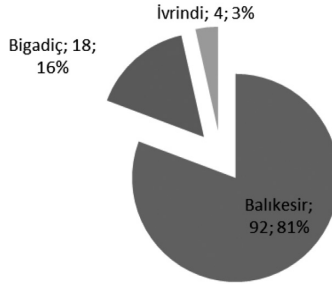
BOA. ML. VRD. TMT. d.7226 numaralı temettuat defterinde Çepniler; hane numarası, boyu, sakal rengi, baba adı, lakapları ile yazılmışlardır. Diğer Yörük gruplarından bazılarının tarla ve bağ gibi gayrimenkulleri bulunurken, Çepniler sadece hayvan varlıklarına sahiptirler. Defterde hayvan varlıkları deve, sığır ineği, sığır ineği danalı, inek, sığır düvesi, sığır düve ve tosunu, sığır dana ve düvesi, danası, düvesi, dana ve düve, tosun, merkep, tay, ganem (koyun), keçi ve sağmal keçi ile kıymetleri gibi farklı farklı şekillerde kaydedilmiştir. Her hane için kıymet toplamları, temettuat miktarı ve hayvan vergisi kuruş cinsinden kaydedilmiştir.

3. Karesi Çepnilerinin Demografik Durumu

Bilindiği üzere temettuat defterleri 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin sağlıklı bir şekilde vergi toplayabilmek amacıyla tertip etmiş olduğu defterlerdir. Vergiler hane esaslı toplanmış olduğu için, hane reisleri ve onların kimlik ayırımına varmamıza vesile olan eşkâl bilgisi de defterlerde bulunmaktadır. Defterlerin bu gibi tipik özellikleri sayesinde Karesi Sancağında Balıkesir merkez, Bigadiç ve İvrindi'de Çepnilerin hane sayısı ve eşkâl kaydı 19. yüzyılın ortaları itibarıyla bilinebilmektedir.

Çepniler, BOA. ML. VRD. TMT. d 7226 numaralı deftere göre, Karesi Sancağında, Balıkesir merkezde 92, Bigadiç'te 18 ve İvrindi'de 4 hane olmak üzere, toplam 114 hane, tahminen de 570 kişiden oluşan bir nüfusa sahiptir. 1898 yılında Balıkesir Çepnilerinin sayısı 1352, 1906 yılında ise 1698'dir.¹⁰

Aşağıda Şekil 1'de Karesi bölgesinde Çepnilerin yaşadığı Balıkesir, Bigadiç ve İvrindi'deki nüfus oranları verilmek suretiyle, en kalabalık Çepni grubunun Balıkesir merkez kazasında olduğuna dikkat çekilmiştir.

Şekil 1. Karesi Sancağı Çepnilerinin Hane Miktarı

Karesi Sancağında yaşayan Çepniler nüfus oranlarına göre değerlendirildiğinde %81 oranıyla Balıkesir birinci sıradadır. Bigadiç'te %16 ve İvrindi'de %3 oranında Çepni nüfusu yaşamaktadır.¹¹

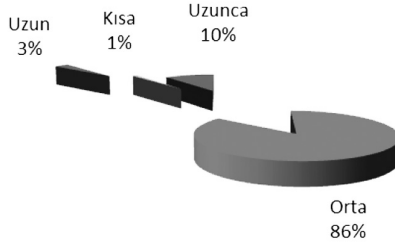
¹⁰ BOA. DH. SN. M. 1315, s. 1-5; Nahide Şimşir, *Balıkesir Şehri ve Tarihi Araştırmaları*, IQ Yayıncılık, İstanbul 2013, s.122-123; Nahide Şimşir, *Osmanlı Araştırmaları (Makaleler I)*, IQ Yayıncılık, 2004 İst., s. 199.

¹¹ BOA, ML. VRD. TMT. d.7226, S. 30-35; BOA. ML. VRD. TMT. d 7226, S.59-62; BOA. ML. VRD. TMT. d.7226, s. 142-143.

4. Karesi Çepnilerinin Fiziki Özellikleri

4.1. Çepnilerin Boy Durumu

Osmanlı Devleti'nin son devir nüfus ve temettuat defterlerinde, bu tarihlerde fotoğraf bulunmadığı için hane reisleri boy ve bıyık/sakal renkleri yazılmak suretiyle kaydedilmişlerdir. Böylece temel fiziki ayırım ve kişilerin tespiti kolaylaşmış olmalıdır. Şekil 2'de Balıkesir, İvrindi ve Bigadiç'te yaşayan Çepnilerin tamamı tabloya dökülmek suretiyle boy grafiği oluşturulmuştur.¹²

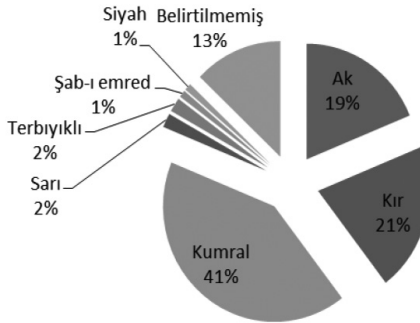

Şekil 2. Karesi Çepnileri Boy Grafiği

Karesi Sancağı'nda Çepnilerin boy oranlarına bakıldığında %86 orta boydur. Çepnilerin sadece %10'u ise uzun boylu, %3'ü uzun boyludur. Sadece %1 oranında Çepnilerin kısa boylu olduğu anlaşılmaktadır.¹³

4.2. Çepnilerin Sakal Rengi

BOA. ML. VRD. TMT. d 7226'de hane reislerinin birbirinden ayrılmasında ikinci belirleyici unsur olarak sakal ve bıyık rengi verilmiştir.

Şekil 3. Karesi Çepnilerinin Sakal Rengi

¹² BOA, ML. VRD. TMT. d.7226, s. 30-35; BOA. ML. VRD. TMT. d 7226, s.59-62; BOA. ML. VRD. TMT. d.7226, s. 142-143.

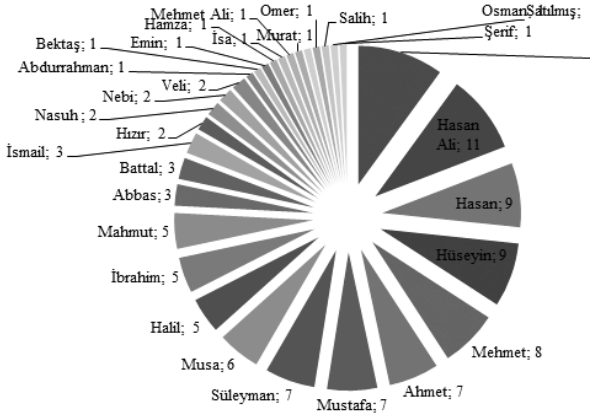
¹³ BOA, ML. VRD. TMT. d.7226, s. 30-35; BOA. ML. VRD. TMT. d.7226.s.59-62; BOA. ML. VRD. TMT. d. 7226, s.142-143.

7226 numaralı defterde, Balıkesir Çepnilerinin % 41 oranında kumral, % 21 kır, %19 aksakallı olup, %2 sarı bıyıklı, %2 ter bıyıklı, %1 şab-ı emred ve % 13 oranında ise hiçbir özellik kaydedilmeyenler bulunmaktadır.¹⁴

5. Karesi Çepnilerinde Kullanılmış Olan Erkek İsimleri

Osmanlı Devleti'nin son devir defter tiplerinden olan temettuat ve nüfus defterlerinden istifade edilerek, o tarihlerde kullanılmış olan isimlerin, tespiti de yapılabilmektedir. Bu bilgiler şüphesiz ad bilim için önem ve değere sahiptir. BOA. ML. VRD. TMT. d 7226'de kayıtlı Yörük grupları ile ilgili olarak da, defteri bütünüyle değerlendirme sürecimiz tamamlandığında genel bir kıyaslama yapılacaktır. Şimdilik sadece Çepni grubunun kendi içinde, defterde kayıtlı isimler değerlendirilmiştir. Onomastik; özel adlar biliminin kişi adlarını konu alan kısmına antroponimi (atroponymie) ismi verilmektedir. Tarihi süreçte, toplumun kendine ait isimlerinin tespiti ve Arap harflerinden kaynaklı yanlış okumaların da önüne geçmek için isim bilimin önemi aşikârdır¹⁵.

Çepnilerin Şekil 3'te, Balıkesir, İvrindi ve Bigadiç'te kullanmış oldukları isimler grafiğe dökülmüştür. Şekil 3'ten de anlaşılacağı üzere Karesi Çepnilerinde, ondan fazla kişiye Ali ve Hasan Ali adı verilmiştir. Bu defterde geçen diğer erkek isimleri sırasıyla: Hasan, Hüseyin, Mehmet, Ahmet, Mustafa, Süleyman, Musa, Halil, İbrahim, Mahmut, Abbas, İsmail, Battal, Hızır, Nasuh, Veli, Nebi, Abdurrahman, Bektaş, Hamza, Emin, İsa, Murat, Omer, Salih, Osman, Şerif, Satılmış.

Şekil 4. BOA. ML. VRD. TMT. d 7226 Numaralı Defterde Balıkesir Çepnilerine Ait Erkek İsimleri (Kişi Sayısı Olarak)

BOA. ML. VRD. TMT. d 7226 defterde sadece hane reisi olan erkekler kaydedilmiş olduğu için isimler ile ilgili değerlendirmemiz erkek isimleri ile sınırlı

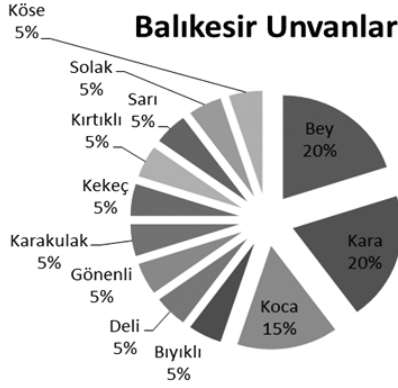
¹⁴ BOA, ML. VRD. TMT. d.7226, s. 30-35; BOA. ML. VRD. TMT. d.7226.s.59-62; BOA. ML. VRD. TMT. d.7226, s. 142-143.

¹⁵ Yılmaz Kurt, "Adana Sancağında Kişi Adları", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 15/26, s. 170-172, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/783270>, (Erişim Tarihi: 1.1.2023).

kalmıştır. Çepnilerdeki erkek isimlerinin dağılımı %10 oranında Ali, %9 Hasan Ali, %8 Hasan, %8 Hüseyin, %7 Mehmet, %6 Ahmet, %6 Mustafa, %6 Süleyman, %5 Musa, %4 Halil, %4 İbrahim, %4 Mahmut, %3 Abbas, %3 İsmail, %3 Battal, %2'ser oranda Hızır, Nasuh, Nebi, Veli, Hamza, Emin, İsa, Bektaş, Salih, Şerif, Satılmış, Murat, Mehmet Ali ve Ömer'dir.¹⁶

5. Karesi Çepnilerinde Unvanlar

BOA. ML. VRD. TMT. d 7226 defterde bulunan Çepnilerin sadece Balıkesir'de yaşayanların unvanları yazılmıştır. Bigadiç ve İvrindi'de yaşayanlara herhangi bir unvan yazılmamıştır.

Şekil 5. Balıkesir Çepnilerinde Kullanılan Unvanlar

Şekil 4'te Balıkesir Çepnilerinde kullanılan unvanlar en çoktan aza doğru Bey, Kara, Koca, Bıyıklı, Deli, Gönenli, Karakulak, Kekeç, Kırtıklı, Sarı, Solak ve Köse olarak sıralanmıştır.

6. Karesi Çepnilerinde İktisadî Hayat

Asırlar boyunca Osmanlı Devleti'nde yerleşikler ile göçerler arasında birbirini tamamlayan bir iktisadi yapı bulunmaktadır. Vilâyet sahasının hayvancılık için ayrılmış olan kısımlarında göçerler kışlaklarındaki ve yaylaklarındaki alanlarında yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Göçerlerin asıl iktisadi uğraşı, hayvancılık olmakla birlikte ihtiyaçları ölçüsünde tarım da yapmışlardır. Özellikle geçici iskân alanlarında kendi ihtiyaçlarını karşılamak ve bir parçada ticaret amaçlı ziraatla de ilgilenmişlerdir. Yaylaklarına gittikleri zaman, bu tarım alanlarında bekçiler bırakmış ve böylece bu alanların korunmasını sağlamışlardır. Hasat için geri geldikleri bu yerler, zamanla küçük köylere dönüşmüştür. Batı Anadolu'da 15. yüzyıldan itibaren Ayasulug ve Balat limanları aracılığıyla Sakız Adası'ndaki İtalyanlarla yürütülen ticaret bu şekildedir.¹⁷

¹⁶ BOA, ML. VRD. TMT. d.7226, s. 30-35; BOA. ML. VRD. TMT. d.7226.s.59-62; BOA. ML. VRD. TMT. d.7226, s.142-143.

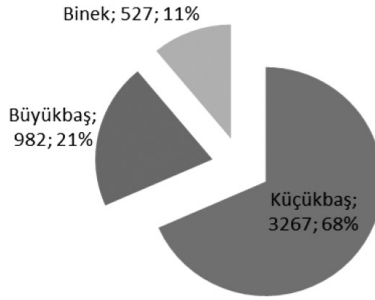
¹⁷ Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Sosyal Ve Ekonomik Tarihi 1300-1600*, 2000, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları İstanbul, s. 75.

19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde yapılan hayvancılık üç farklı tipten oluşmaktadır. Yerleşik köyler "küçük aile tipi işletmeciliğine" dayalı hayvancılık yaparken, Yörükler temel uğraş alanı olarak hayvancılığı tercih etmişlerdir. Osmanlı Devleti'nde hayvansal ürünler ve hayvan gücünden yararlanılması göçer-evlilerin yapmış olduğu hayvancılık sonucundadır.¹⁸ Üçüncü tip hayvancılık, dağ köylerindeki kısıtlı tarım arazisine alternatif olarak yapılan küçükbaş hayvan yetiştiriciliğidir. Köylerin bulunduğu arazinin niteliğine göre koyun veya keçi tercih edilmiştir.¹⁹

Karesi Çepnileri, bölgedeki diğer Yörük grupları ile kıyaslandığında iktisadî uğraş olarak sadece hayvancılık yapmışlardır.

6. Karesi Çepnilerinde Hayvan Varlığı

BOA. ML. VRD. TMT. d 7226 numaralı deftere göre, Karesi Çepnileri %68 oranında küçükbaş hayvan, %21 oranında büyükbaş hayvan ve %11 oranında da binek hayvan yetiştiriciliği yapmışlardır (Şekil 5). Çepnilerin hayvan varlıklarının 3267'si küçükbaş, 982'si büyükbaş ve 527'si binek hayvanlarıdır.²⁰

Şekil 6. Karesi Çepnilerinin Hayvan Sayıları

Karesi Çepnilerinin iktisadî uğraşları, diğer Yörük grupları gibi çobanlık, yani hayvancılıktır. Sahip oldukları koyun, keçi, deve gibi hayvan sürüleri ile Osmanlı Devleti'nin bazı bölgelerinin ihtiyaçlarını gideriyorlardı. Kazanın kapalılığı prensibi gereği, önce kendi bölgelerinin sonra yakın çevrelerinin ve İstanbul'un et ihtiyacını karşılıyorlardı. Aynı zamanda, ordunun kışlık kıyafetlerinin yapımında kullanılan abanın üretiminde de Çepniler, diğer Balıkesir Yörükleri gibi katkı sağlamışlardır.²¹

¹⁸ Nahide Şimşir, *Karesi Yörükleri*, Post Yayınevi, İstanbul 2017, s. 143.

¹⁹ Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorlunda Aşiret İskânları*, Eren Yayıncılık 1987, s. 21; Nahide Şimşir, *Karesi Yörükleri*, Post Yayınevi İstanbul 2017, s. 141; Ayhan Yalçın, Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyıl Ortalarında Silifke Kazasının Sosyal ve Ekonomik Yapısı, *OTAM*, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, 15 (2004), s. 58.

²⁰ BOA, ML. VRD. TMT. d.7226, S. 30-35; BOA. ML. VRD. TMT. d.7226.S.59-62; BOA. ML. VRD. TMT. d.7226, s. 142-143.

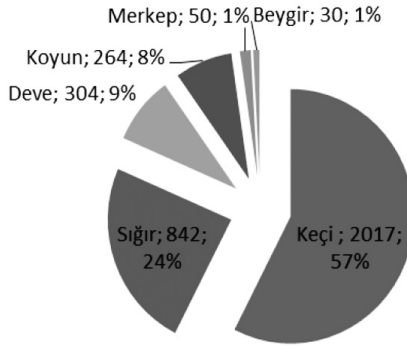
²¹ Mübahat S. Kütükoğlu, "Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye Kıyafeti ve Malzemesinin Temini Meselesi", *Doğumunun 100. Yılında Atatürk'e Armağan*, İstanbul 1981, s. 519-605.

Osmanlı Devleti'nde kara taşımacılığının en önemli unsuru devedir. Develer hem ticaret kervanlarında hem de savaş zamanlarında mühimmat nakliyatında oldukça kıymetli görevler ifa etmiştir. 19. yüzyılda Çepniler, deve yetiştiriciliğinin en yaygın olduğu Karesi Yörükleri arasındadır. Şekil 6'dan da anlaşılacağı üzere Çepnilerin büyükbaş hayvan varlıkları arasında deve yetiştiriciliği %9 ile üçüncü sıradadır.

Balıkesir ve çevresini yurt tutan Yörüklerin genel olarak en önemli geçim kaynaklarından biri deve yetiştiriciliğidir. Deve sahibi Yörükler nakliye sektöründe önemli roller üstlenmişlerdir. Barış zamanında ülkenin iâşe ve ibadesinin bir yerden başka bir yere nakli onların sorumluluğunda gerçekleşmiştir.²²

6.1. Balıkesir Çepnilerinde Beslenen Hayvan Çeşitleri

Balıkesir Çepnilerinin hayvan oranları ile ilgili şekil 6'dan da anlaşılacağı üzere, Çepnilerin yaşam alanlarına bağlı olarak 2017 baş keçi, 842 baş sığır, dana, düve, tosun, 304 baş deve, 264 baş koyun, 50 baş merkep ve 30 baş beygirleri bulunmaktadır. Keçiden sonra sığır yetiştiriciliğinin ikinci sırada bulunması, sütü ve eti için beslenen hayvan türleri arasında Balıkesir bölgesinin tercihlerinin de değişmeye başlamış olduğunun önemli bir göstergesidir.

Şekil 7. Balıkesir Çepnilerinin Sahip Olduğu Hayvan Türleri

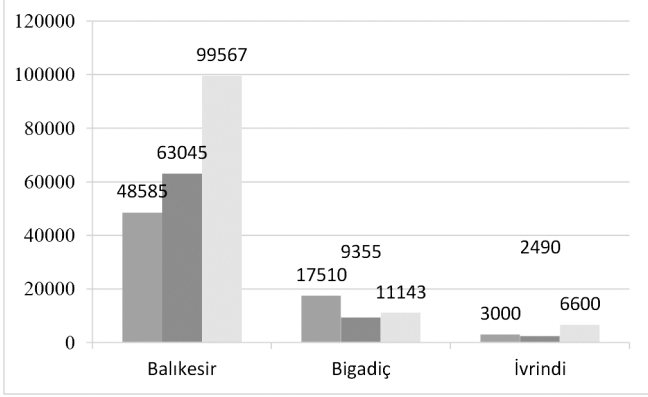
Balıkesir ve çevresinde bulunan at ve sığırlar genel olarak Asya ırkına mensuptur. Cüsse ve boyları orta (1.35), yapıları sağlam, mizaç olarak metin ve savaş zamanındaki seferlerin her türlü meşakkatine tahammül edecek güçte idiler. Balıkesir yöresinde 19. yüzyıl sonlarından itibaren Rumeli'den getirilmiş olan hayvan ırkları da görülmeye başlamıştır. Bunların cüsseleri büyük, boyları orta (1.20) et randımanları 150-200 kilodur. Bu iki ırkın melezi hem çift hayvanı olarak hem de nakliyede daha güçlü bir türün ortaya çıkmasına sebep olmuştur.²³

²² Nahide Şimşir, "Balıkesir'in Lojistik Değeri (19. Yüzyıl Başlarında)", *İsmail Hakkı Mercan'a Armağan*, haz. Azer. Gürcan - Sebahattin. Şimşir, İstanbul: Post Yayınevi 2022, s. 145-168; Emine Gürsoy Naskali, *Deve Kitabı*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2014, s. 167-183.

²³ Mehmet Gazali, *Balıkesir Vilâyeti Coğrafyası*, haz. Nahide Şimşir IQ Yayınları, İstanbul 2019, s. 62.

6. 2. Karesi Çepnilerinde Havyan Varlığının Kuruş Olarak Değeri

7226 numaralı Temmettuat Defteri'ndeki Balıkesir, Bigadiç ve İvrindi Çepnilerinin sahip olduğu hayvanların kuruş olarak değerlerini karşılaştırmak mümkündür. Böylece bu üç yerleşim birimindeki hayvan varlık ve çeşitliliği de ortaya çıkarılmış olacaktır.

Şekil 8. Karesi Çepnilerinin Hayvan Varlığının Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımı
(1. Sütunlar Büyükbaş, 2. Sütunlar Küçükbaş 3. Sütunlar Binek Hayvanlarına Aittir)

Şekil 7'den de anlaşılacağı üzere Osmanlı ülkesinin genelinde olduğu gibi, Karesi'de de en kıymetli hayvan türü yukarıdaki açıklamalarda da ifade edilmiş olduğu üzere binek hayvanlarıdır. Çepnilerin yetiştirmiş olduğu binek hayvanları deve, merkep ve beygir olarak kaydedilmiştir.

Defterdeki kayıtlarda bir baş hayvanın o tarihlerdeki kuruş olarak değerleri de kayıtlıdır. Buna göre 1 deve 175-180 kuruş, 1 sığır ineği 80-100 kuruş, 1 sığır düvesi 30-40 kuruştur. Bir dana 30 kuruş, bir tosun 100 kuruş, bir beygir 180 kuruş, bir merkep 30-50 kuruş ve 1 tay 150 kuruş, 1 koyun 12,5-25 kuruş ve 1 keçi 20 kuruş arasında değişmektedir.²⁴

Karesi bölgesinin tamamında beslenen hayvanların birim fiyatları ile hayvan sayıları mukayese edildiğinde; ulaşım, nakliye ve lojistikte önemli olan deve ve beygirlerin kuruş olarak değeri daha fazladır. Aynı şekilde, Karesi bölgesinin hayvan varlığı ile kuruş olarak değerleri kıyaslandığında sığır cinsinden büyükbaş hayvanların birim fiyatı fazla olmakla birlikte, adet olarak küçükbaş hayvanların sayıca daha fazla olması dolayısıyla; Şekil 7'de küçükbaş hayvanlar her üç yerleşim biriminde de değer olarak ikinci sırada yer almıştır.

Sonuç

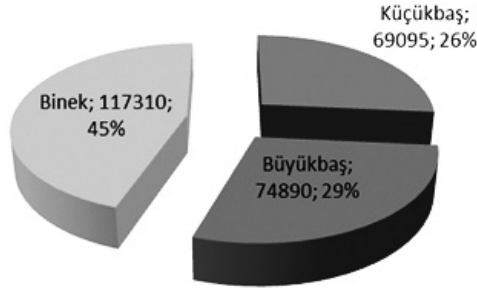
BOA. ML. VRD. TMT. d 7226 numaralı deftere göre, Karesi bölgesinde Balıkesir, Bigadiç ve İvrindi'de yaşayan Çepnilerin tahmini nüfusları 570 kişidir. Defterde verilen fiziki özelliklerden anlaşıldığına göre Çepniler büyük oranda

²⁴ BOA, ML. VRD. TMT. d.7226, s. 30-35.

orta boylu (% 86) ve kumraldır (% 40 kumral, % 40 ak ve kır sakallı). Çepnilerin tercih etmiş oldukları erkek isimleri arasında Ali, Hasan Ali ve Hüseyin ilk sıradadır. Çepnilerde yaygın olarak kullanılmış olan unvanlar arasında bey, kara ve koca unvanları bulunmaktadır. İlk sıradaki bu seçkin unvanlar Çepnilerin ekonomik olarak varlıklı ve saygın olduklarını göstermektedir.

BOA. ML. VRD. TMT. d 7226 numaralı deftere göre, Çepniler geçimlerini hayvan yetiştiriciliğinden sağlamışlardır. Her ne kadar et, süt, yün, deri ve güçlerinden istifade ettikleri koyun, keçi ve sığır yetiştiriciliği dikkate değer oranda olsa da deve ve beygir gibi sivil ve askeri nakliyatta kullanılmış olan hayvan yetiştiriciliği Çepnilerin ekonomik olarak önemli bir güce sahip olmasına vesile olmuştur.

Şekil 8'de Çepnilerin Karesi bölgesinde yaşamış oldukları her üç yerleşim birimlerinde hayvan varlıklarının değeri kuruş cinsinden mukayese edilmiştir. Karesi bölgesinde yaşayan Çepnilerin kuruş cinsinden hayvan varlıklarının dökümü yapıldığında % 45 oranında binek hayvanlarının daha kıymetli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu oran 117.310 kuruşa karşılık gelmektedir. Binek hayvanlarını toplam değer olarak % 29 oranında büyükbaş ve % 26 oranında küçükbaş hayvancılık takip etmiştir.

Şekil 9. Karesi Çepnilerinin Hayvan Varlığı (Kuruş olarak)

BOA. ML. VRD. TMT. d 7226 numaralı defter Çepnilerin olduğu gibi Karesi bölgesinde yaşayan diğer Yörük gruplarının da nüfusu, fiziki ve iktisadi özelliklerinin öğrenilmesini sağlayacak son derece kıymetli bilgiler içermektedir. Defterin tamamı ile ilgili mukayeseli çalışmalarımız devam etmektedir.

Kaynaklar

- BOSTAN, M. Hanifi: "Anadolu'da Çepni İskâni", *Türkler*, 6, Ankara 2002, s. 299-311.
BOA. ML. VRD. TMT.D7226, s.30-34, 59-62 ve 142-143.
BOA. DH.SN.M.,1315 Za (Zilkade) (23.III. 1898-21.IV.1898), 15.
İNALCIK, Halil: Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi 1300-1600, İstanbul 2000.
KURT, Yılmaz: "Adana Sancağında Kişi Adları", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 15/26, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/783270>., (Erişim Tarihi: 1.1.2023)

- KÜTÜKOĞLU, S: Mübahat, “Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye Kıyâfeti ve Malzemesinin Temini Meselesi”, Doğumunun 100. Yılında Atatürk’e Armağan, İstanbul 1981, s. 519-605.
- GAZALİ, Mehmed: Balıkesir Vilâyeti Coğrafyası, Haz. Nahide Şimşir, Post Yay., İstanbul 2019.
- NASKALİ, GÜRİSOY E: *Deve Kitabı*, Kitabevi Yay., İstanbul 2014.
- ORHUNLU, Cengiz: *Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretlerin İskânı*, İstanbul 1987.
- SAV, Seher: BOA. ML. TMT.d7226 Numaralı Balıkesir Yörüklerine Ait Temettuat Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi”, Balıkesir Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir 2022.
- SEVİM, Sezai: XVI. Yüzyılda Karesi Sancağı (Tahrir Defterlerine Göre), Ankara Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1993.
- SÜMER, Faruk: Oğuzlar (Türkmenler), İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 1999.
- ŞİMŞİR, Nahide: *Osmanlı Araştırmaları (Makaleler I)*, IQ yay., İstanbul 2004.
- ŞİMŞİR, Nahide: *Balıkesir Şehri ve Tarihi Araştırmaları*, IQ Yay. 2013.
- ŞİMŞİR, Nahide: *Karesi Yörükleri*, Post Yay., İstanbul 2017.
- ŞİMŞİR, Nahide: “Balıkesir’in Lojistik Değeri (19. Yüzyıl Başlarında)”, *İsmail Hakkı Mercan’a Armağan*, Haz. A. Gürçan – S. Şimşir, İstanbul 2022.
- ŞİMŞİR, Sebahattin: *Anadolu’da Oğuz Boyları*, Post Yay., İstanbul 2021.
- YALÇIN, Ayhan: “Temettuat Defterlerine Göre 19.Yüzyıl Ortalarında Silifke Kazasının Sosyal ve Ekonomik Yapısı”, *OTAM*, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi 15, Ankara 2004.

Extended Abstract

Demographic, Physical and Economic Characteristics of Karesi Chepnis

Semi-Nomadic people in the Karesi region were gradually settled in the process from the 15th century to the end of the 20th century. Karesi region has been a place where semi-nomadic people migrated to the newly conquered lands in Rumeli for centuries. At the same time, Karesi region is where all Oghuz tribes have settled. The Ottoman Empire, a strong agricultural state became stronger for centuries by encouraging settled life.

The nomadic structure and settlement processes of the region were mentioned in the studies on the Karesi region of the 17th and 18th centuries. In the population and temettuat censuses of the 19th century, there is a special census and registers for semi-nomadic people. One of the main sources of our book called Karasi Yoruks is BOA. NFS. d.01237 numbered semi-nomadic population register. The study, which allows the settlement of Karesi semi-nomadic people in the first half of the 19th century and all stages of the Ottoman semi-nomadic placement system to be understood, is extremely valuable. BOA. ML. VRD. TMT. The Temettuat Book numbered d.7226 supports the information in this book with the data on Chepni.

The traces of Chepni can be traced in and around Balıkesir since the 16th century. Studies on Chepni are mostly in the form of writing their situation according to field studies in the areas they live in. There is no study based on the temettuat books, which are among the financial records of the 19th century and the Ottoman State, about the Chepni. One of the most important innovations made in the Tanzimat period in the Ottoman Empire is the change in the tax procedure. In this period, taxes collected under various names were regulated and a new tax collection method was introduced. Widely authorized officers sent from the capital counted all household-based assets. The books kept in these censuses are called temettuat books.

This article is based on BOA. ML. VRD. TMT. on the Dividend Book numbered d.7226. Thanks to this book, the Chepni people living in and around Balıkesir were evaluated by plotting their population, physical characteristics and economic assets. Since the entire d.7226 book was read and transferred to table the Chepni groups were compared with the other nomadic groups in the book. With this study, important details about the Chepni in Western Anatolia were revealed.

In the book numbered d. 7226, there are 92 households in Karesi Sanjak, Balıkesir center, in the 18 households in Bigadiç and 4 households in İvrindi, with a total population of 114 households, with an estimated population of 570 people. All of the nomads registered in this book are in 1734 households and an estimated population of 8 790 people. Chepnis were studied in this notebook together with nomadic groups such as Kubaş, Kubakhramusalı, rahmanoğlu, Kahramanoğlu, Canbalı (Bölmeoğlu), Tahtacı Ahmet Bey, Zahit-

ler, Yüncü, İshak Paşa, Yağcıbedir. According to this book, among the groups mentioned as nomadic people, Chepni account for approximately 6%.

According to the studied book, the estimated population of Chepni living in Balıkesir, Bigadiç and İvrindi in the Karesi region is 570 people. According to the physical characteristics given in the notebook, Chepni are mostly of medium height (86%) and have brown hair. (40% brown hair, 40% white and gray beard) Ali, Hasan Ali and Hüseyin are the most preferred male names preferred by Chepni. Among the titles commonly used, there are the titles of bey, land and husband. These prominent titles in the first-place show that the Chepni are economically wealthy and respected. Almost all the names of the nomads in the Karesi region are of a religious nature most of the titles are religious titles such as Molla, Hacı, or Bey and Ağa.

The Chepni's main source of income is farming. From the animals they kept 68% were sheep and goats, 21% were cattle and 11% were riding animals.

The most important element of land transportation in the Ottoman Empire was the camel. Camels performed very valuable tasks both in trade caravans and in the transport of ammunition during wartime. In the 19th century, the Chepni were among the Karesi Yörüks, where camel breeding was most common. Among the bovine assets of the Chepni, camel breeding ranks third with 9 %.

According to our data most of the household heads in the Yörük communities owned some land. These lands were divided into fields and vineyards. The value of these lands was 96,623 kuruş in total. The majority of the Yörük groups have mills. The values of these mills are generally recorded as 1000 kuruş.

It was observed that there was a high amount of animal existence in the Yörük groups in Balıkesir. There are many riding animals such as camels, horses and donkeys in the nomadic communities. In addition, it is clear that they have many small animals such as cattle and sheep and goats and contribute to production. It has been understood that some of the household heads had been hives and are engaged in beekeeping. The animal values of these Yörük groups were 2.490.811 kuruş. In 1845 a tax of 100.141 kuruş was collected from the nomads in Balıkesir.

BOA. ML. VRD. TMT. d 7226 led us to understand and compare the socio-economic and demographic characteristics of the Chepni and other nomadic groups in the Karesi region. Thus, the history of the Chepni in the region has been largely illuminated.

